

RELAȚIILE ECONOMICE ROMÂNNO-IUGOSLAVE ÎN TIMPUL GUVERNĂRII IORGA-ARGETOIANU (APRILIE 1931 – MAI 1932), REFLECTATE ÎN PAGINILE COTIDIANULUI BĂNĂȚEAN *VESTUL*

Eusebiu NARAI

Universitatea de Vest din Timișoara

Abstract: The economic relations of the same time period focused mainly on: the position of the Little Entente towards the Austro-German customs union, a very serious issue, intensely discussed at the headquarters of the League of Nations in Geneva or in the European media; improving the quota regime in Yugoslavia and Czechoslovakia regarding the Romanian export of products to these countries; the signing of the Romanian-German economic agreement, in the second half of 1931, criticized by French politicians and the media; the closure of navigation on the Bega by the Yugoslav authorities, which dramatically affected Romania's foreign trade; the implementation of the Hoover plan and the issue of electors, which meant considerable financial losses for the Little Entente as a whole; the project of granting an international agricultural credit, in support of the agrarian states of the centre and the east of the European continent; the establishment of a Polish-Yugoslav economic organization in Belgrade, intended to contribute to the development of trade relations between the two countries; The Central European Conference in Brno (February 1932), with the effective participation of the representatives of Austria, Hungary, Poland and Czechoslovakia, having – as a central topic of discussion – the economic cooperation of the Danube states; the position of the Little Entente towards the Tardieu Plan (March 1932), regarding the realization of an economic agreement between the Little Entente, Austria and Hungary, etc.

In conclusion, the Western daily – considered, by many Banatians, as a *guiding beacon*, a moral model for presenting reality – captures the complex relationships within the Little Entente, with ups and downs, quite objectively, shattering myths or counterfeit images of some leaders and promoting Banatism, as an integral part of Romanianism.

Keywords: agriculture, industry, trade, Banat, Sever Bocu

În anii 1931–1932, *nori negri se adună deasupra Europei*. Este o expresie plastică pentru o realitate înfricoșătoare, pentru un prezent sumbru și un viitor incert. În această perioadă, nimic nu părea să anunțe apariția unei singure raze de soare, tot plastic vorbind. Continentul european, care se refăcuse destul de greu după *Marele Război*, numit astfel nu numai datorită *râurilor de sânge* ale ostașilor care și-au jertfit viața în tranșee, pe câmpurile de luptă sau în spitale de campanie, departe de părinți, frați, bunici, soții sau copii, de o parte sau de alta a blocurilor militare constituite la sfârșitul secolului XIX și la începutul secolului XX, ci și grație faptului că unele popoare au reușit să-și vadă visele cu ochii (formarea statelor proprii sau alipirea unor teritorii, locuite de consângenii lor, aflate – vremelnic – sub stăpânire străină), trecea, acum, printr-o criză economică devastatoare, care a scos *din întuneric* forțe extremiste, cu un discurs populist

la sufletul maselor largi, forțe care se vor impune rapid pe scena politică, vor ajunge la putere, în mod legal sau ilegal, și vor institui regimuri *de salvare* a popoarelor respective, în care viața, libertatea și demnitatea omului nu valorau absolut nimic.¹

În planul relațiilor internaționale, Liga Națiunilor încerca din răzputeri, fără a avea, însă, la îndemână toate mijloacele necesare, să pună capăt conflictelor izbucnite în diferite colțuri ale lumii, Marile Puteri purtau negocieri intense pentru reîmpărțirea sferelor de influență și pentru rezolvarea *afacerilor europene* într-un *club select*, unde să nu aibă acces țările mici, iar statele revizioniste se străduiau să primească sprijin necondiționat din partea statelor totalitare *în vogă* în acești ani (Italia și Germania – în primul rând). Pe acest fond extrem de neliniștitor, statele Micii Înțelegeri, beneficiind de sprijin deplin din partea Franței, se străduiau să rămână un pol de echilibru și stabilitate în Europa centrală și răsăriteană.²

Acesta era contextul internațional în care România trebuia să-și apere interesele, iar vecinătatea cu trei state revizioniste (Ungaria, Bulgaria și Uniunea Sovietică), care-i contestau frontierele, au determinat o ascensiune destul de rapidă a unor forțe naționalist-extremiste, precum Garda de Fier, pe scena politică internă, ascensiune facilitată – în egală măsură – de imposibilitatea găsirii unor remedii de moment, adecvate gravității crizei economice în mediul rural, și de tendințele autoritare ale suveranului, care dorea să-și subordoneze, inițial, o mișcare ce tindea să devină de masă, pentru a o folosi în scopuri proprii.³

* * *

Am preferat să aleg această temă din câteva *considerente*: situația economică dificilă a țării noastre, cu impact asupra vieții cotidiene, frământările din sânul clasei politice românești, menținerea liniilor directoare ale politicii externe românești, viziunea și principiile pe baza cărora Nicolae Titulescu a condus diplomația românească, *jocul* Marilor Puteri. La toate aceste *considerente*, de natură obiectivă (în limitele obiectivității unei ființe umane, desigur), se adaugă și unele cu caracter subiectiv: pe de o parte – discursurile repetate ale lui Titulescu privind *spiritualizarea* frontierelor și tentativele sale de soluționare a problemelor divergente dintre România și Iugoslavia, iar pe de altă parte – personalitatea lui Sever Bocu⁴ și, implicit, rolul cotidianului fondat de acesta, în Timișoara (*Vestul*), de *tribună* a intereselor tuturor bănăștenilor, cu alte cuvinte de apărare – în mod îndârjit, am putea spune – a drepturilor minorității românești din regatul vecin.

Armonizarea acestor considerente și includerea lor într-un plan unitar au reprezentat o adevărată provocare pentru mine.

* * *

¹ Pentru detalii vezi lucrările: Berstein/Milza 1998; Medvedev 1991; Zinoviev 1991; Brzezinski 1993; Beaud 2001; Carpentier/Lebrun (coord.) 1997; Ciachir 1998; Milza/Berstein 1998; Breton 2006; Barber 1993; Jelev 1992; Châtelet/Pisier 1994; Ball/Dagger 2000; Arendt 1994; Vallaud 2008; Collotti 1969; Droz 2000; Krockow 1999; Lescure 2002; Dukes 2009; Calvocoressi 2003; Bianchini 2003; Jelavich 2000; Scurtu (coord.) 2003.

² Pe larg despre relațiile internaționale, cu precădere despre relațiile dintre statele europene, în perioada menționată: Nolfo 2007; Moisuc 1991; Vaisse (coord.) 2008; Ciachir 1998; Campus 1993; Vanku 1979; Bérenger 1999; Campus 1997; Duroselle 2006; Campus 1988; Scurtu (coord.) 2003a; Zaharia/Botoran 1981; Campus 1972.

³ Este necesară consultarea mai multor lucrări de referință, precum: Bulei 1996; Axenciuc 1999; Constantiniu 1999; Buzatu/Ciucanu/Sandache 1996; Rădulescu-Zoner (coord.) 2000; Durandin 1998; Gafencu 1991; Diamandi 1991; Șeicaru 1990; Iorga 1981; Mușat/Ardeleanu 1986; Scurtu 1994; Jurca 1994; Gogoneață (coord.) 1992; Țurlea 1991; Stan 1997; Duca 1990; Scurtu/Bulei 1990; Alexandrescu 1998; Veiga 1995; Nanu 1993; Buzatu (coord.) 1982; Bold/Seftiuc 1998; Calafeteanu 1995; Campus 1980; Ciachir 1996; Ion 1995; Scurtu/Buzatu 1999; Buchet 2001; Georgescu 2000; Fischer-Galați 1998; Bărbulescu 1975; Rămneanțu 2007; Titulescu 1994.

⁴ În această privință trebuie, neapărat, consultate două lucrări despre Sever Bocu: Munteanu 1999; Bogdan 1999.

Dând *glas* conceptului de «bănățenism» și exprimând convingerea intimă a lui Sever Bocu potrivit căreia divizarea Banatului istoric între România și Regatul Sârbo-Croato-Sloven, finalizată în anul 1924, a fost un act de *trădare națională*, cotidianul bănățean *Vestul* a abordat, în paginile sale, cu o nuanță extrem de critică, raporturile diplomatice, economice, militare, culturale, școlare, bisericesti și sportive dintre statul român și cel iugoslav în timpul guvernării Iorga-Argetoianu (aprilie 1931-mai 1932). Datorită dimensiunii, deloc neglijabile, a acestor raporturi complexe, în articolul de față am preferat să abordăm, în mod strict, relațiile economice dintre cele două state vecine.

* * *

Ziarul fondat de către Sever Bocu, în 1930, va aborda, în paginile sale, și disensiunile apărute în relațiile economice româno-iugoslave, precum și conferințele internaționale cu tematică economică, desfășurate în intervalul aprilie 1931-mai 1932.

De pildă, în numărul din 16 mai 1931, *Vestul* relatează despre plecarea, spre Geneva, a mai multor delegații străine (polonă – condusă de ministrul de externe, Zaleski; maghiară – condusă de ministrul de externe, contele Karolyi, însoțit de un expert militar și un expert economic; austriacă – sub conducerea ministrului de externe, Schober; britanică – sub conducerea ministrului de externe, Hendersohn; iugoslavă – condusă de ministrul de externe, Marinkovici, însoțit de ministrul adjunct Fotici, șef de secție la Societatea Națiunilor), în data de 13 mai 1931, pentru a participa la noua sesiune a Ligii Națiunilor. La plecare, ministrul de externe austriac a declarat următoarele: „Știu că, după părerea populației austriece, a sunat, acum, ultimul ceas pentru a se deștepta conștiința Europei. Această deșteptare a conștiinței europene s-a făcut prin *proiectul de uniune vamală între Austria și Germania*, care nu este inspirat de considerațiuni politice, ci numai economice. Este nevoie absolută a se da un ajutor efectiv Austriei. Dacă guvernele europene nu doresc ca, în mijlocul Europei, să se prăbușească o țară, trebuie să i se dea Austriei ce are nevoie pentru a putea trăi”⁵ Se cunoaște situația economică dramatică a statului austriac, nevoit să apeleze, în mod constant, la împrumuturi din partea Societății Națiunilor, iar anul 1931 fusese marcat de falimentul celei mai mari bănci vieneze, ceea ce a determinat demararea unor negocieri intense pentru realizarea uniunii vamale austro-germane. În realitate, această uniune vamală prefigura o viitoare alipire a Austriei la Republica de la Weimar, fapt sesizat de politicienii occidentali, cu precădere de cei francezi, care se opuneau, cu vehemență, unui astfel de proiect.

Dintr-un alt număr al cotidianului bănățean aflăm că, pe ordinea de zi a celei de-a 63-a sesiuni a Ligii Națiunilor, inaugurată în ziua de 18 mai 1931, la ora 10,30, figurau 37 de puncte, cel mai delicat fiind, fără îndoială, *uniunea vamală între Austria și Germania*, luată în discuție la cererea guvernului britanic. Delegatul Angliei (Hendersohn) a propus ca această chestiune să fie înaintată Tribunalului Internațional de la Haga, propunere acceptată de delegații francez și austriac. Reprezentantul Germaniei, Curtius, a declarat că se asociază propunerii britanice și l-a asigurat pe Hendersohn că „acordul între cele două țări germane (Germania și Austria – *n.n.*) nu lezează niciuna din prevederile tratatului de la Saint-Germain”. Reprezentantul României, Titulescu, a asistat la ședință, însă aștepta „delegarea unui reprezentant al guvernului actual (Iorga-Argetoianu – *n.n.*) pe lângă persoana domniei sale”⁶ Se constată tactul diplomatic al reprezentantului Germaniei, în momentul în care s-a discutat proiectul uniunii vamale austro-germane, avansat de Berlin. Era un punct „fierbinte”, care putea crea un precedent periculos,

⁵ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 315, sâmbătă, 16 mai 1931, p. 4.

⁶ *Idem*, nr. 318, miercuri, 20 mai 1931, p. 4.

dacă se ajungea, în final, la modificarea status-quo-ului teritorial stabilit în cadrul Conferinței de Pace de la Paris (1919–1920).

Potrivit ziarului *Vestul*, în ziua de 19 mai 1931, în cursul discuțiilor din Consiliul Ligii Națiunilor asupra uniunii vamale austro-germane, Titulescu a luat cuvântul după Hendersohn, Zaleski și Beneš. Cu această ocazie, Titulescu a arătat că punctul de vedere al României asupra chestiunii tarifelor preferențiale va fi dezvoltat la comitetul de studiu al Ligii Națiunilor. Deci, în această privință, Titulescu afișa o opinie similară cu cea a guvernului francez, așa cum se va întâmpla și mai târziu, în calitatea sa de ministru de Externe (1932–1936), în timpul celei de-a doua guvernări național-tărăniste (iunie 1932-noiembrie 1933), a guvernării I.G. Duca (noiembrie-decembrie 1933) și a primilor doi ani și jumătate din guvernarea Gh. Tătărescu (ianuarie 1934-august 1936).⁷

Numărul din 28 mai 1931 se referă, între altele, și la organizarea exportului în Iugoslavia. Astfel, la conferința exportatorilor de vite, desfășurată, în data de 25 mai 1931, la sediul Ministerului Comerțului din Belgrad, s-a hotărât înființarea sindicatelor de vite, după modelul român și polonez. Statele cu un profil economic preponderent agrar, din centrul, sudul și estul Europei încercau să supraviețuiască, prin orice mijloace, în plină criză economică, iar această sindicalizare putea reprezenta un „balon de oxigen” pentru economia lor.⁸

De asemenea, numărul din 8 iunie 1931 prezintă punctul de vedere al Iugoslaviei, exprimat în ziarul belgrădean *Vreme*, apropiat de cercurile guvernamentale, despre lupta pentru influență în Balcani: „... în uniunea vamală se ascunde și o uniune politică austro-germană... țările industriale, în egoismul lor, au părăsit țările agrare, lăsându-le cu propriile lor destine ... aproape toate aceste țări industriale se bucură de tratate avantajoase cu Rusia (Uniunea Sovietică – *n.n.*) și de oferte, de asemenea avantajoase, ale produselor coloniale și americane ... Germania vede importanța țărilor agrare, fiindcă, pentru a le avea drept cumpărătoare, ea se decide să cumpere produsele agrare, în primul rând, de la ele... această orientare a ei este a ține seamă de efectele politice, o idee logică de afaceri foarte profitabile ... oferta Germaniei de a obține, pe baze preferențiale sau de contingentare, prioritatea în țările agrare nu are nimic nou, fiindcă asemenea relații multe din țările industriale au, deja, cu Rusia, deși nu sub o formă atât de oficială ... Germania s-a decis, obținând țările agrare europene, să-și salveze industria de la dezastru... Nu țările agrare sunt în dilemă, ci celelalte țări industriale cari trebuiesc (trebuie – *n.n.*) fie să accepte reciprocitatea în schimbul de produse cu noi, fie să ne permită nouă ceea ce lor și-au permis demult, adică să putem, și noi, alege liberi piețele după cum fac și ei. Această nedreptate, pe care țările agrare ale Europei o suferă, deja, de 5 ani, nu politica germană voiește s-o repare, ci este politica noastră de agricultori tradiționali care a izbutit s-o aducă la ordinea zilei... țările agrare, într-o astfel de criză, își pierd doar prosperitatea, pe câtă vreme capitalul de bază, forța de muncă și pământul acesta nu pot scădea; țările industriale, însă, își pot mânca (epuiza – *n.n.*) însuși capitalul...”⁹ Era o analiză „la rece” a situației celor două „blocuri” europene, cel al statelor industriale și cel al statelor agrare, care încercau să-și salveze economia, măcinată de criză, iar „curtarea” Iugoslaviei de către Germania reprezenta doar preambulul eforturilor de „cucerire” a celorlalte state cu profil agrar din centrul și sud-estul Europei, printre care și România.

Numărul din 3 iulie 1931 tratează raporturile comerciale româno-germane, prin prisma tendințelor expansioniste ale Republicii de la Weimar în Peninsula Balcanică. De exemplu, în cursul anului 1930, partea României în *importul german* a crescut de la 1,6% la 2,3%. Astfel, în Germania s-au importat cerealele românești în valoare de 5,1 miliarde lei (936.326 tone), față de

⁷ *Idem*, nr. 320, vineri, 22 mai 1931, p. 4.

⁸ *Idem*, nr. 324, joi, 28 mai 1931, p. 2.

⁹ *Idem*, nr. 333, luni, 8 iunie 1931, p. 3.

4,43 miliarde lei, în anul 1929 (673.613 tone). În intervalul ianuarie-septembrie 1930, dintr-un *export total românesc* de: 944.613 tone porumb (în Germania au intrat 255.663 tone); 839.036 tone orz (Germaniei i-au revenit 453.401 tone); 61.649 tone ovăz (în Germania au pătruns 17.210 tone); 214.848 tone grâu (în Germania au ajuns 22.412 tone). În concluzie, Germania a preluat 35% din întregul export de cereale al României (maximum la orz – peste 50% și minimum la grâu – aproximativ 10%).¹⁰

În egală măsură, cotidianul bănățean reproduce o parte din comentariile apărute în ziarul parizian *La Liberté* pe marginea Convenției comerciale româno-germane, încheiate în anul 1931. Acest veritabil tratat comercial prevedea obligația Germaniei de a cumpăra, anual, din România, 40.000 vagoane grâu și cca 100.000 vagoane cereale diverse, cu tarife preferențiale. În schimb, România trebuia să acorde Germaniei două mari avantaje: „concesiunea marilor lucrări industriale, precum și construirea unui pod pe Dunăre, între România și Iugoslavia (negociatorii Reichului pretind a fi obținut, de pe acum, aderarea guvernului din Belgrad la acest proiect); toate cumpărăturile de material pentru căile ferate vor fi efectuate în Germania”. Pe lângă prezentarea, pe scurt, a prevederilor acordului economic româno-german, articolul respectiv trăgea un veritabil semnal de alarmă asupra intențiilor reale ale Berlinului: „... Reichul (de fapt, Republica de la Weimar – *n.n.*) stipulează că cumpărarea cerealelor românești va fi controlată de organisme germane, ceea ce va avea – ca urmare – instalarea, în România, a adevărate birouri de propagandă germanică... În final, Reichul a pus, ca condiție acestui tratat de comerț, încheierea unui *acord politic* între Berlin și București, acord în termenii căruia România s-ar obliga să dea tot concursul ei Germaniei în vederea unei revizuirii a datoriilor de război”.¹¹ Se poate observa, cu ușurință, compararea Republicii de la Weimar cu Al Doilea Reich german, care își încheiase, oficial, existența în noiembrie 1918, precum și suspiciunile Franței în privința demersurilor externe inițiate de cabinetul de la Berlin, cu precădere în ultimii ani.

Vestul redă și comentariile apărute în ziarul parizian *L'Ordre*, privind implicațiile politice ale Convenției comerciale româno-germane: „Franța nu trebuie să permită ca, sub paravanul unui tratat de comerț, comportând credite, Germania să poată paraliza acțiunea politică a României, căci, în acest caz, tot sistemul Miciei Înțelegeri s-ar prăbuși... Pentru a se opune Anschluss-ului, asigurând, totodată, pacea Europei prin respectul tratatelor, Franța are un interes politic de prim ordin, de a veni în ajutorul României... Acțiunea Franței ar fi mult mai eficace acordând, mai degrabă României decât Austriei, credite cu lungă scadență... De altfel, a împrumuta bani Austriei înseamnă a admite că trebuie să împrumutăm bani și Germaniei. Experiența, însă, a dovedit că toate concesiunile financiare făcute Germaniei, de către Franța, n-au făcut decât să grăbească o renaștere a pan-germanismului, apropiindu-ne de război. Să fim, deci, intransigenți în aplicarea formulei noastre de pace: nici un ban pentru război”.¹² Așadar, cercurile politice și opinia publică franceză erau convinse de faptul că Germania își continuă expansiunea spre răsăritul continentului european, sub masca acordurilor economice semnate cu țările agrare din zonă, dorește destrămarea sistemului de alianțe francez, în special a Miciei Înțelegeri, iar, în final, se va ajunge la un nou război, datorită politicii revanșarde a Berlinului.

Din păcate, statele agrare din estul Europei, deși erau, de multe ori, membre ale aceleiași alianțe (în cazul de față, Mica Înțelegere), se aflau în competiție deschisă, uneori lipsită de *fair-play*, pentru „cucerirea” piețelor vest-europene. Așa se explică și închiderea navigației pe Bega, din partea autorităților iugoslave, consemnată în paginile cotidianului bănățean: „Autoritățile iugoslave intenționează închiderea circulației vapoarelor și șlepurilor, pe timp de două-trei

¹⁰ Idem, nr. 352, vineri, 3 iulie 1931, p. 4.

¹¹ Idem, nr. 355, luni, 6 iulie 1931, p. 4.

¹² Idem, nr. 356, miercuri, 8 iulie 1931, p. 4.

săptămâni, pe canalul Bega, începând cu 29 iulie a.c. (1931 – *n.n.*). Motivarea măsurilor este necesitatea unor lucrări de reparație la ecluzele din Iugoslavia. Închiderea navigației, tocmai pe timpul exportului de cereale din Banat și Apusul României, ar însemna o știrbire gravă a intereselor agricultorilor și cerealiștilor (cultivatorilor de cereale – *n.n.*) români. Camera de Comerț și de Industrie din Timișoara a intervenit telegrafic la Ministerul Afacerilor Străine, Ministerul Industriei și Comerțului, Ministerul Comunicațiilor și Uniunea Camerelor de Comerț și Industrie, cerând luarea unor măsuri energice și urgente pe lângă guvernul iugoslav, pentru amânarea pretinselor lucrări de reparare la ecluzele canalului Bega”.¹³

În paginile cotidianului bănățean se contura și poziția comună a statelor Micii Înțelegeri față de Planul Hoover, așa cum apărea în comentariile ziarului budapestan *Magyarság*: „Optanții urmează a fi plătiți din fondul B; cum, însă, acest fond se compune, în mare parte, din reparațiile pe care Ungaria le datorează Micii Înțelegeri, pretențiile optanților nu vor putea fi satisfăcute dacă Ungaria va fi scutită de a mai plăti despăgubirile de război. Față de situația aceasta, Cehoslovacia, România și Iugoslavia vor să interpreteze planul Hoover în așa fel încât să nu mai plătească, nici ele, pe optanți. În astfel de împrejurări și dacă statele Micii Înțelegeri nu vor putea fi silite să-și plătească obligațiunile (obligațiile – *n.n.*) particulare, dintre toate statele numai Ungaria va trebui să continue a plăti reparații în parte pentru fondul B, în parte pentru Grecia și, în cazul acesta, numai Ungaria va continua să mai plătească Greciei reparații...”¹⁴ Deci, maghiarii erau nemulțumiți de obligațiile pe care le aveau față de Mica Înțelegere, însă atât Ungaria, cât și statele Micii Antante doreau să profite de Planul Hoover, pentru a-și ameliora situația economică precară. De altfel, în afară de Cehoslovacia, care avea o industrie destul de puternică, România, Iugoslavia și Ungaria erau state preponderent agrare, profund afectate de marea depresiune economică.

Impactul Planului Hoover asupra Europei sud-estice, văzut ca singura modalitate de rezolvare a crizei în care se zbăteau țările din regiune, este analizat amănunțit într-o telegramă a corepondentului ziarului *Vestul* la Viena: „... Nicăieri, în afară de Germania, planul Hoover n-a fost acceptat cu mai multă aviditate ca în sud-estul Europei... Pe lângă planul Hoover, *alte măsuri* sunt necesare reconstrucției sud-estului Europei, ca, de exemplu:

- 1) găsirea unui mijloc de desfacere a grânelor dunărene, care suferă, acum, de pe urma concurenței produselor mai ieftine din America (Statele Unite ale Americii – *n.n.*), Argentina și Rusia (Uniunea Sovietică – *n.n.*);
- 2) țările din această regiune să înceteze războaiele tarifare;
- 3) ele să fie împiedicate de a întrebuița fondurile eliberate, prin planul Hoover, la înarmări;
- 4) Marile Puteri să nu mai ațâțe aceste țări la lupte, una contra alteia, pentru a servi propriile lor interese...

Aplicarea tratatului comercial germano-român cere ca țările care încheiaseră, cu cele dintâi, tratate ce cuprind clauza națiunii celei mai favorizate să-și dea consimțământul, dat fiind tariful preferențial acordat de Germania grânelor românești și de România fabricatelor germane. Între aceste țări se găsesc și Statele Unite și corespondentul nu e tocmai sigur că America va consimți, curând, să permită grânelor românești să concureze pe ale (grânelor – *n.n.*) ei pe piața germană... Multe țări din acea regiune au convențiuni (convenții – *n.n.*) comerciale, iar în cazurile când ele au fost denunțate, acorduri provizorii au fost încheiate. Având în vedere faptul că Germania a promis că nu va uza de fondurile eliberate, prin moratoriu, la înarmări, astfel de promisiuni pot fi obținute, acum, și din partea acestor țări... Trebuie să se dea a înțelege Europei

¹³ Idem, nr. 375, joi, 30 iulie 1931, p. 4.

¹⁴ Idem, nr. 376, vineri, 31 iulie 1931, p. 2.

sud-estice să nu se joace, de-a soldații, cu bani americani. Dacă Franța, factorul cel mai tulburător în această regiune în ultimele 6 luni, s-ar decide să nu se mai amestece în politica acestor țări, atunci mai există raze de speranțe. Propunerea uniunii tarifare fiind pusă la dosar, relațiile (relațiile – *n.n.*) dintre Italia și Iugoslavia s-au îmbunătățit, venirea la putere a guvernului Malinoff în Bulgaria înseamnă (înseamnă – *n.n.*) raporturi mai bune nu numai cu Marile Puteri, dar chiar și cu Iugoslavia și Grecia. Ungaria și Austria sunt preocupate cu greutatea lor economice și nu par a fi surse de tulburări politice; Cehoslovacia dorește, de asemenea, pacea, ca nu, cumva, tulburări la vecinii ei să se întindă și peste granițele ei... Nu numai că planul Hoover a venit la timp, dar circumstanțele îi asigură un complet succes...¹⁵ Se concluzionează că, în aer, „plutea” dorința cvasiunanimă de pace a statelor din centrul și sud-estul Europei.

Problema navigației pe canalul Bega devenea, la mijlocul lunii august 1931, „nodul gordian” al relațiilor economice româno-iugoslave, după cum rezultă din paginile ziarului *Vestul*: „O mare parte din recolta noastră agricolă este exportată pe căile de navigațiune (navigație – *n.n.*), din care cea mai importantă este, fără îndoială, canalul Bega. Iugoslavia, observând că, anul acesta, România are o recoltă abundentă și că, transportul pe apă fiind mai puțin costisitor, canalul Bega devenise o principală arteră de transport a cerealelor din Banat, a început un joc nesincer spre a apăsa prețurile cerealelor, împiedicând exportul grânelor românești... Iugoslavia a promis toată solitudinea pentru restabilirea navigațiunii, dar, în realitate, vasele încărcate au rămas tot pe malul Begheiului din Timișoara. Iugoslavia montează câte un șurub sau adaugă câte o bară și se joacă de-a «reparațiile ecluzelor». În acest timp, prețul grâului și al cerealelor noastre a ajuns aproape ridicol... Dacă navigațiunea pe canalul Bega a devenit imposibilă, atunci putem închide, și noi, apele ce curg spre Iugoslavia...¹⁶

Ziarul *Vestul* își informează cititorii și despre explicațiile oferite, la 20 august 1931, de guvernul iugoslav în privința închiderii navigației pe canalul Bega: „... Ministerul de Externe român a semnalat, imediat, cazul legației iugoslave, exprimându-și nedumerirea sa că lucrările de reparare au început, de către autoritățile sârbești, fără prealabilul consimțământ al autorităților românești. Guvernul iugoslav a dat explicații legației românești din Belgrad că acele lucrări constau numai din vopsirea și smolirea porților ecluzelor, lucrări care nu se pot face, în bune condițiuni (condiții – *n.n.*), decât vara. Având, însă, în vedere că exportul nostru este stânjenit din această cauză, Ministerul de Externe, de comun acord cu Ministerul Lucrărilor Publice, a însărcinat legația noastră din Belgrad să intervină, pe lângă guvernul iugoslav, ca lucrările să se termine mai repede, deoarece o întreagă provincie (Banatul – *n.n.*) suferă din această cauză¹⁷. Analizând, cu atenție, explicațiile guvernului iugoslav, putem lesne sesiza faptul că autoritățile de la Belgrad refuzau să colaboreze, pe baze principiale, cu autoritățile de la București referitor la problema navigației pe canalul Bega, principala rută comercială a cerealelor românești spre centrul și vestul Europei.

Cotidianul bănățean semnala faptul că, începând din 15 august 1931, a intrat în vigoare *noul tarif direct româno-iugoslav* pentru exportul de vite cornute, oi și porci, care prevedea ca „taxele de transport de la stațiile Căilor Ferate Române, pentru stația Racek din Iugoslavia, să fie exprimate în dinari¹⁸. Prin introducerea acestui tarif se urmărea aplanarea divergențelor apărute în relațiile economice dintre cele două state vecine și aliata.

Despre raporturile economice ale Germaniei cu statele sud-est europene face referire articolul intitulat *Europa sud-estică și criza germană*, semnat de berlinezul Harald Roos, apărut în

¹⁵ Idem, nr. 380, miercuri, 5 august 1931, p. 3.

¹⁶ Idem, nr. 388, vineri, 14 august 1931, p. 4.

¹⁷ Idem, nr. 394, sâmbătă, 22 august 1931, p. 1.

¹⁸ Idem, nr. 395, duminică, 23 august 1931, p. 1.

ziarul *Kölnische Zeitung*, reprodus fragmentar în cotidianul condus de către Sever Bocu: „... În Europa sud-estică, întocmai ca și în Germania și în alte țări, se introduce sistemul sprijinirii, de către stat, a cumpărătorilor de grâne. La 5 iulie (1931 – *n.n.*) a intrat în vigoare, în Iugoslavia, *monopolul exportului* pentru grâu, făină de grâu și orez. În același timp, guvernul iugoslav tratează, cu Franța, pentru o ofertă de *taxe vamale preferențiale*, în așa fel că statul francez restituie casei statului iugoslav taxele vamale pentru o cantitate hotărâtă de grâne din Iugoslavia...

... Cel mai simplu este *tratatul de comerț româno-german*, în care guvernul german, fără vreun deosebit echivalent în favoarea sa, a acordat României taxe vamale preferențiale de 50–60%. În schimb, s-a obținut o scădere generală a unei serii de taxe vamale industriale române, parțial până la 30%. La fel alcătuite sunt proiectul germano-ungar și cel austro-iugoslav...

... Urmărilor actualei crize a pieței monetare și a capitalului în Germania și Austria sunt incalculabile pentru întregul comerț mondial... Cel mai mult se vor resimți, de zguduirea aceasta, acele țări a căror economie este mai strâns legată de Germania și Austria, așadar, în primul rând, țările dunărene cu cele 50 de milioane de țărani ale lor...

... De la prăbușirea monarhiei habsburgice (dualiste austro-ungare – *n.n.*), sud-estul european n-a fost, niciodată, mai zguduit și divergențele de păreri nu s-au oprit înaintea cabinetelor ministeriale. S-a ajuns la crize, cărora le-a căzut jertfă, în Iugoslavia, ministrul de comerț Dimitrovici, pentru că influențele politice ale Franței au fost mai puternice, pe când, în România – sub Iorga, Argetoianu și Manoilescu – politica economică prevăzătoare predomină, ceea ce este cu atât mai explicabil cu cât importul român în Germania a fost – în 1930 – de 250 milioane DM, față de 210 milioane DM, în 1929...

... Sud-estul (Europei – *n.n.*) înțelege, tot mai mult, că el însuși suferă din cauza grelelor reparațiuni (reparații – *n.n.*) ce trebuie să plătească cel mai bun client al său (Germania – *n.n.*) și se tot înmulțesc glasurile care, fără considerațiuni pentru politică, cer o înțelegere economică la Dunăre, considerând că Germania, după cifrele din 1930, a preluat din exportul total al României – 45%, din al Iugoslaviei – 30%, din al Bulgariei – 34%, din al Ungariei – 33% și din al Cehoslovaciei – 35%”¹⁹

După cum era de așteptat, se făcea o apologie a politicii economice promovate de Berlin și a acordului comercial româno-german, considerându-se că oferta franceză pentru Iugoslavia, în materie comercială, era net inferioară acordurilor semnate de Republica de la Weimar cu state din centrul și răsăritul continentului european.

În numărul din 30 ianuarie 1932 se relatează despre înființarea unei organizații economice polono-iugoslave, la Belgrad, „menită a contribui la dezvoltarea raporturilor comerciale dintre ambele țări”. Organizația menționată mai sus trebuia să ofere „celor interesați informații amănunțite atât în privința exportului iugoslav în Polonia, cât și în privința exportului polonez în Iugoslavia”, având trei scopuri: „înlăturarea dificultăților și piedicilor care există sau care se vor manifesta în raporturile economice dintre Iugoslavia și Polonia; realizarea de raporturi directe între comercianții polonezi și iugoslavi, pentru excluderea intermediarilor; editarea de buletine săptămânale, cu informații despre situația economică din ambele țări”²⁰. Se observă apropierea dintre două țări agrare din centrul și sud-estul Europei, precum și preferința Poloniei pentru Iugoslavia, în încercarea statului polon de a evita stabilirea de relații economice cu Cehoslovacia, cu care avea un diferend teritorial ce va fi soluționat în toamna anului 1938, după terminarea crizei sudete.

Numărul din 1 martie 1932 vorbește despre *Conferința central-europeană*, desfășurată în capitala Moraviei (Brno), care punea bazele colaborării statelor dunărene. La această conferință

¹⁹ Idem, nr. 398, joi, 27 august 1931, p. 3.

²⁰ *Vestul*, Timișoara, anul III, nr. 443, sâmbătă, 30 ianuarie 1932, p. 4.

„au participat reprezentanții institutelor de apropiere economică și culturală și ai comitetelor naționale ale asociației vamale și ale uniunii paneuropene din statele successorale”. Potrivit corespondentului ziarului *Vestul*, „scopul consfăturilor, care au fost, într-un fel, o urmare a recentelor consfătuiri central-europene din Budapesta, a fost de a se face apel la guvernele statelor respective ca să nu se mai amâne colaborarea economică, care formează o necesitate atât de mare în prezent și care e urmărită de diferite instituțiuni (instituții – *n.n.*)”. La conferință au fost reprezentate Austria, Ungaria, Polonia și Cehoslovacia; anunțați în prealabil, reprezentanții Iugoslaviei și României, au trimis telegrame de salut. De asemenea, în cadrul conferinței s-a accentuat importanța unei înțelegeri europene și, în special, a unei înțelegeri central-europene, înființându-se comitete speciale, „care vor studia chestiunile apropierii reciproce, urmând a înainta rezultatele guvernelor respective”. Asupra importanței conferinței de la Brno, pentru colaborarea din Europa Centrală, a făcut **declarații** presei și dr. Auer, președintele Uniunii ungare paneuropene, care a subliniat, încă o dată, importanța conferinței („atât la consfăturile de la Budapesta, cât și la cele de la Brno au participat eminente personalități politice și economice... toți, fără excepție, s-au pronunțat pentru o înțelegere economică între statele mai mici din Europa Centrală”) și a prezentat dificultățile majore („poziția agrarienilor cehoslovaci, care cer o cât mai mare apărare pentru agricultura cehoslovacă” și „Anschluss-ul din Austria”), fiind convins de faptul că „o apropiere economică va duce și la o îmbunătățire a atmosferei politice” și că „aceste puteri (Franța, Germania și Italia – *n.n.*) ar trebui să înțeleagă că, imediat ce una din ele va dori să participe în combinația dunăreană, celelalte vor lua o poziție negativă spre a zădărnici această colaborare... de aceea, e necesar a se exclude, de la început, orice mare putere... națiunile dunărene ar avea perspective mult mai mari dacă s-ar prezenta unitare față de Marile Puteri... colaborarea statelor dunărene ar putea fi o etapă spre colaborarea economică europeană”.²¹

Colaborarea statelor dunărene ne poartă gândurile, fără să vrem, spre proiectul Confederației Danubiene, lansat la începutul anilor '20 ai veacului trecut. Noul proiect de colaborare pornea de la premisa excluderii Marilor Puteri, care aveau, oricum, divergențe între ele pe această problemă, și a renunțării treptate la revizionism în favoarea unei cooperări autentice în plan economic, pe picior de egalitate.

Numărul din 5 martie 1932 aduce în atenția cititorilor convorbirile lui Tardieu la Geneva și la Paris, consacrate soluționării grabnice a problemelor economice din Europa Centrală, având, ca scop final, realizarea unui acord economic între Mica Înțelegere, Austria și Ungaria.²²

Așadar, Franța era interesată de menținerea Austriei în sfera sa de influență și de apropierea Ungariei de Mica Înțelegere, „croată” pe „modelul” Antantei din Primul Război Mondial, ceea ce marca, fără îndoială, și îndepărtarea definitivă a Budapestei de statele revizioniste din Europa Centrală și Sud-Estică: Germania, Italia, Polonia, Bulgaria și Uniunea Sovietică.

Într-un interviu cu Iuliu Maniu, acesta susținea, pe un ton răspicat, faptul că „singura soluție a crizei (economice – *n.n.*) este: confederația statelor din centrul și răsăritul Europei, uniunea vamală și valută comună”.²³ Erau afirmațiile unui om cu o largă viziune, care înțelegea că doar un astfel de „aranjament” poate duce, pe termen lung, la încheierea unor tratate politice și militare, a unor acorduri culturale, bisericești, științifice și sportive între cele 7 țări, toate aceste tratate și acorduri fiind menite a menține status-quo-ul teritorial de la finele Primului Război Mondial și a salvagarda pacea pe continentul european și chiar pe întreg mapamondul.

Totuși, sfârșitul lunii aprilie 1932 aducea, cu sine, o nouă tensionare a raporturilor economice româno-iugoslave, datorită spargerii digurilor în Banatul iugoslav și a inundării mai

²¹ Idem, nr. 468, marți, 1 martie 1932, p. 2.

²² Idem, nr. 472, sâmbătă, 5 martie 1932, p. 4.

²³ Idem, nr. 505, joi, 14 aprilie 1932, pp. 1, 4.

multor localități din Banatul românesc: „La Prefectura județului (Timiș-Torontal – *n.n.*) și la Serviciul Apelor a sosit știrea că, în Banatul iugoslav, atât digurile pârâului Beregsău, cât și ale Begheiului au fost sparte, din care cauză ținuturi românești sunt sub apă. Comunele care au suferit pagube mai mari sunt *Otelec* și *Pustiniș*, ale căror terenuri au fost inundate. Explicațiile date de sârbi asupra cauzelor spargerii digurilor nepărând verosimile, au fost contestate atât de oficialitățile românești, cât și de populația păgubită. Ieri a plecat la fața locului, pentru a se documenta asupra situației, o *comisie* compusă din d-nii: Octavian Furlugeanu (prefectul județului), Traian Boroancă (secretarul Prefecturii), ing. Cornel Horsea (din partea societății Timiș-Bega), ing. Sava (din partea Serviciului Apelor), Traian Fleisig (magistrat) și reprezentanții intereselor locale”.²⁴ Deci, reîncepuse „un război al nervilor” între cele două state vecine, iar metodele utilizate de autoritățile de la Belgrad se dovedeau incorecte. De data aceasta, însă, autoritățile române erau decise să riposteze, prin mijloacele legale aflate la dispoziție.

Numărul din 27 mai 1932 abordează, din nou, situația financiară a țărilor dunărene, care se afla și în atenția Ligii Națiunilor. Astfel, aflăm că, în ședința Consiliului Ligii Națiunilor din 21 mai 1932 a fost adoptată o *rezoluție* cu privire la situația financiară a țărilor dunărene, „invitând comitetul financiar să desemneze o delegație, care să examineze imediat, împreună cu experții guvernelor și cu orice alți experți financiari ce va crede necesar, problemele ridicate de raportul comitetului financiar”. Ca urmare a acestei rezoluții, Matos (președintele în exercițiu al Consiliului Ligii Națiunilor) a desemnat, după consultarea guvernelor, următorii *experți*: Musy (consilier federal la Departamentul de Finanțe al Elveției), Frère (Belgia) și Trip (Olanda). Comitetul financiar a desemnat alți 5 *experți*: Suvich – președinte (Italia); Norman Davies (SUA), Sir Otto Niemeyer (Anglia), Dayres (Franța), dr. Paul Kaempfner (Germania) și Popsisil (Cehoslovacia) – membri. În calitate de *experți guvernamentali* figurau. Sir Leith Ross (Anglia), prof. Beneduce (Italia) și Peizof (Franța).²⁵ Dacă analizăm, cu atenție, experții desemnați de Liga Națiunilor pentru rezolvarea crizei financiare în care se zbăteau statele dunărene, se constată prezența unor reprezentanți ai Marilor Puteri învingătoare în prima conflagrație mondială (Franța, Anglia, Italia, SUA), alături de cei ai unui stat învins, dar având un potențial economic de invidiat (Germania), de cei aparținând unor state cu resurse financiare considerabile (Elveția, Belgia și Olanda), dar și ai unui stat nou apărut pe harta Europei (Cehoslovacia), cu o industrie puternică.

* * *

Criza economică, izbucnită în urma crahului bursei din New York, se resimte în Europa încă de la începutul anilor '30, afectând profund statele cu o industrie puternică și modernizată (Marea Britanie și Germania).

Liberalismul clasic va fi abandonat în aproape toate țările lumii, iar politica *New Deal* – promovată de președintele american Fr.D. Roosevelt, presupunând o implicare accentuată a statului în reglarea mecanismelor economiei de piață și în protecția socială a păturilor defavorizate și a *dezmoștenișilor soartei* – va fi considerată un model demn de urmat de către statele democratice din apusul Europei. În schimb, statele europene cu regimuri politice totalitare (fascist sau comunist) au preferat să treacă la o autarhie completă a economiilor naționale, care a atenuat considerabil și, în final, a anihilat efectele devastatoare ale crizei.

Din păcate, cel mai mult au fost afectate *investițiile*, indispensabile redresării economice în această perioadă din istoria Europei. Fără îndoială, răspândirea rapidă a crizei la nivel mondial

²⁴ Idem, nr. 513, sâmbătă, 23 aprilie 1932, p. 4.

²⁵ Idem, nr. 536, vineri, 27 mai 1932, p. 4.

a fost determinată de volumul impresionant al schimburilor comerciale, precum și de rolul de *bancher al lumii* pe care l-au dobândit Statele Unite după Primul Război Mondial.

Toate *conferințele internaționale* din perioada 1929–1933, convocate pentru a adopta soluții eficiente de ieșire din criză, au eșuat în mod lamentabil și au demonstrat, încă o dată, contradicțiile existente între Marile Puteri ale lumii în găsirea unei *portite de scăpare* din marasmul economic generalizat.

Nazismul și bolșevismul (comunismul), ideologii aparent antagonice, dar care prezintă numeroase similitudini și *împrumuturi* reciproce la nivelul limbajului, datorau apariția și dezvoltarea lor spectaculoasă, în primele trei decenii ale secolului XX, pangermanismului și panslavismului. De altfel, cele două regimuri totalitare amintite mai sus conțineau, în însăși esența lor doctrinară, scopuri de cucerire a altor teritorii și de impunere a unor regimuri politice *la indigo*, cu precădere anumitor popoare din imediata lor vecinătate.

Dincolo de țelurile sale expansioniste, dictatura fascistă a lui Mussolini va păstra, neschimbate, structurile oficiale de stat, spre deosebire de celelalte regimuri totalitare din Europa.

În ce privește țările Micii Înțelegeri, Cehoslovacia și România și-au păstrat structurile democratice în anii 1931–1932, deși cabinetul Iorga-Argetoianu (aprilie 1931-mai 1932) era considerat ca fiind condus, din umbră, de regele Carol al II-lea și de camarila grupată în jurul său.

În schimb, Iugoslavia, confruntată cu serioase crize politice și tendințe autonomiste, adoptase un model autoritar de guvernare.

În concluzie, statele Micii Antante – afectate, în mod profund, de criza economică (în primul rând, Iugoslavia și România – state cu profil preponderent agricol), însă cu regimuri democratice destul de stabile (Cehoslovacia – considerată un veritabil exemplu pentru întreaga regiune și, apoi, România, unde *visele de dictatură* ale suveranului nu deveniseră, încă, realitate) – vor încerca, cu succes, să reziste – și în această perioadă – presiunilor economice și politice exercitate de statele revizioniste europene.

Popularitatea președintelui american W. Wilson printre reprezentanții statelor europene în curs de constituire sau reîntregite *pe ruinele* fostelor imperii multinaționale (dualist austro-ungar, țarist sau otoman), precum și ascendentul, cel puțin economic, într-o primă etapă, al Statelor Unite asupra continentului european după prima conflagrație mondială au determinat și apariția unui organism internațional, menit să salvgardeze pacea și să medieze relațiile conflictuale dintre membrii săi, Liga (Societatea) Națiunilor, cu sediul la Geneva, care trebuia, în egală măsură, să se substituie diplomației tradiționale (*în spatele ușilor închise*).

Reeșalonarea și, apoi, suspendarea – pentru o perioadă limitată de timp (prin *Moratoriul Hoover*) – a plății reparațiilor de război de către Germania, fapt care afecta, în mod considerabil, Franța, planul de uniune vamală austro-germană, pozițiile contradictorii între statele industrializate și cele agricole în privința soluționării crizei economice, eșecul Conferinței dezarmării erau doar câteva semnale privind iminența unui nou conflict la scară planetară. La acestea se adăugau, fără îndoială, lipsa de eficacitate a Pactului Briand-Kellogg și a Protocolului Litvinov, precum și Protocolul de prelungire a Tratatului sovieto-german din 1926 pe timp nelimitat.

Statele revizioniste din sud-estul Europei (Ungaria, Bulgaria și, mai târziu, U.R.S.S.) aveau, la sfârșitul anului 1933, sprijinul necondiționat a două mari puteri totalitare, cu un discurs revizionist și revanșard similar (Germania și Italia).

În acest context internațional neprielnic, statele Micii Înțelegeri, contând pe ajutorul Franței, *au strâns rândurile*, cu alte cuvinte au reacționat – în termeni categorici – la toate tentativele de eludare a prevederilor tratatelor de pace încheiate în anii 1919–1920 și de subminare a rolului jucat de Societatea Națiunilor în reglementarea, pe cale pașnică, a diferendelor dintre statele lumii. Mai mult ca oricând, era necesară o reorganizare a alianței și o consolidare a ei pe

componenta militară, însă cu caracter defensiv, fapt împlinit în cursul anului 1933. Între timp, Mica Înțelegere, în ansamblu sau doar câteva din componentele sale, a participat la conferințele economice internaționale consacrate soluționării crizei mondiale.

Statele Micii Antante urmau să intre, alături de alte state danubiene, într-o serie de federații economice, considerate *salvatoare* (uniuni vamale, tarife vamale preferențiale), la propunerea Marilor Puteri, însă disputele dintre acestea privind caracterul just al planului formulat de fiecare și opoziția categorică a unora din statele direct vizate au determinat eșecul lamentabil al acestor proiecte.

În concluzie, în intervalul 1931–1932 și chiar mai târziu, Mica Antantă a reprezentat o singură voce, ascultată, nu doar auzită, de Marile Puteri, și temută de statele revizioniste din răsăritul Europei.

Din punct de vedere economic, România avea o poziție de invidiat în perioada interbelică: ocupa locul 5 în lume sub raportul producției agricole totale și continua să fie un mare exportator de cereale, la fel ca în perioada antebelică. Agricultură și silvicultură țării noastre, pe lângă că acopereau necesitățile interne, asigurau cantități însemnate de grâne și produse lemnoase la export.

Ritmul accelerat de creștere industrială a României în întreaga perioadă interbelică a fost însoțit de legile protecționiste adoptate, cu precădere, de guvernele liberale care s-au succedat la conducerea țării noastre, ambele fiind suportate, în cea mai mare parte, de agricultură.

Diferența dintre sat și oraș, în România anilor '30, era destul de considerabilă, constatându-se, totuși, o îmbunătățire a nivelului de trai în mediul urban. Tensiunile sociale din țara noastră vor fi folosite, ca material de propagandă, de forțele extremiste de stânga și de dreapta, în egală măsură.

În deceniul patru al secolului XX, România era, tot mai mult, dominată de figura lui Carol al II-lea și de politicieni care s-au compromis foarte mult în ochii populației. Din punct de vedere cultural, a fost o perioadă de efervescență, determinată de inteligența, gusturile estetice rafinate și interesul real pentru actul cultural care domina toate acțiunile suveranului.

Din punct de vedere politic, în acest interval regele Carol al II-lea încerca să guverneze peste partide, eludând parlamentul și contribuind, în acest sens, la constituirea cabinetului Iorga-Argetoianu, considerat *de uniune națională*. Lipsit de o bază de masă, guvernul amintit mai sus a contribuit la agravarea situației economice a țării, însuși primul-ministru fiind lipsit de *expertiză* în hățișurile relațiilor economice și a sistemului financiar-bancar destul de complicat, conform unei expresii din zilele noastre. Apelul făcut de suveran la Alexandru Vaida-Voevod pentru constituirea unui nou guvern și revenirea P.N.Ț. la putere nu era deloc întâmplător, ci, dimpotrivă, corespundea unui calcul politic foarte bine făcut: atragerea – de partea Tronului – a unei aripi însemnate a P.N.Ț.-ului, grupată în jurul lui Vaida și izolarea lui Iuliu Maniu, ale cărui critici la adresa acțiunilor sale nu mai erau tolerate deloc de către suveran, în pofida bunelor intenții ale *Sfinxului de la Bădăcin*.

Obiectivul principal al politicii externe a României, pe tot parcursul perioadei interbelice, a fost menținerea frontierelor trasate la sfârșitul Primului Război Mondial, împărțit de toate formațiunile politice, cu excepția Partidului Comunist, afiliat Internaționalei a III-a. Transformarea Ligii Națiunilor într-un apărător de nădejde al păcii și stabilității, precum și promovarea unor alianțe regionale (Mica Înțelegere și Antanta Balcanică) vor avea, ca scop, descurajarea revizionismului în estul Europei. Participarea țării noastre la Conferința dezarmării dovedea interesul diplomației românești pentru această problemă *arzătoare*, în condițiile în care statele învinse pretindeau să obțină dreptul de a se înarma în aceleași limite cu Marile Puteri învingătoare în Primul Război Mondial.

Reluarea raporturilor cu Uniunea Sovietică, a Micii Înțelegeri *in corpore*, participarea României la Conferința dezarmării, reeșalonarea reparațiilor de război ale statelor învinse în Primul Război Mondial au influențat, într-o anumită măsură, coordonatele politicii externe românești în această perioadă, însă *liniile sale directe* au rămas aceleași: pace, securitate colectivă, menținerea statu-quo-ului teritorial, dezarmare, relații amicale cu vecinii și, în primul rând, cu marii aliați occidentali (Franța și Marea Britanie).

Așadar, în timpul cabinetului Iorga-Argetoianu (aprilie 1931-mai 1932), în pofida situației economice destul de dificile, a ascensiunii rapide a unor mișcări naționaliste-extremiste, precum Garda de Fier, a erodării regimului parlamentar și a primelor tentative ale regelui Carol al II-lea de a-și impune un regim personal, politica externă românească a pledat pentru menținerea păcii și securității la nivel european și mondial, pentru relații de bună vecinătate și, respectiv, de amiciție în cadrul alianțelor existente sau în curs de constituire (Mica Înțelegere și Antanta Balcanică), pentru păstrarea statu-quo-ului teritorial în Europa Centrală și de sud-est, respingerea – cu fermitate – a tuturor tentativelor de revizuire a frontierelor stabilite la sfârșitul Primului Război Mondial, reluarea negocierilor cu Uniunea Sovietică în vederea încheierii unui pact de neagresiune, strângerea legăturilor cu aliații tradiționali ai României (Franța și Marea Britanie), etc.

Preocupat de eliberarea tuturor provinciilor românești aflate sub stăpânire străină, direct interesat de unirea Transilvaniei, Banatului și celorlalte provincii românești din monarhia dualistă cu patria-mamă, Sever Bocu va suporta privațiuni de tot felul și condamnări la închisoare pentru crezul său și pentru activitatea sa jurnalistică în slujba idealului național.

Din dorința de a participa efectiv la visul de unire al tuturor românilor într-o singură țară, Bocu are o contribuție activă, în calitate de militar, bine trecut de prima tinerețe, la operațiunile militare ale Armatei Române din anul 1916. Membru al delegației române la Conferința de Pace de la Paris, se va achita – cu *brio* – de misiunea de a reprezenta interesele românilor bănățeni, însă considerentele geostrategice și militare determină împărțirea Banatului între România și Regatul Sârbo-Croato-Sloven, împărțire pe care a blamat-o mereu în paginile cotidianului *Vestul*, ca organ de presă al național-țărăniștilor, pe care l-a fondat în anul 1930. A fost o amărăciune pe care o va purta în suflet până la sfârșitul vieții sale.

Orator și ziarist talentat, capabil de critică, dar și de autocritică, încrezător în principii generoase, a depus eforturi considerabile pentru a satisface interesele bănățenilor, atât cât i-a stat în putință. A fost, în întreaga perioadă interbelică, un model de moralitate, asemeni lui Iuliu Maniu, în care credea *orbește*, am putea spune.

Tribunul Banatului, implicat în toate acțiunile menite să ridice nivelul de civilizație al provinciei (întemeierea Universității de Vest, a Teatrului de Vest și Asociației culturale din Banat; restaurarea Episcopiei Timișoarei și înființarea Mitropoliei Banatului; înălțarea de monumente în memoria eroilor căzuți în Primul Război Mondial sau a marilor personalități bănățene – precum Dimitrie Țichindeal, Vincențiu Babeș, Eftimie Murgu, Alexandru Mocioni, Coriolan Brediceanu; împrumutarea voluntarilor; repararea de biserici; construirea de școli, etc.), a fost pedepsit de autoritățile comuniste pentru ideile în care credea în mod sincer (armonia interetnică, afirmarea forțelor creatoare locale și a instituțiilor democratice), fiind arestat în luna mai 1950 și stingându-se din viață în temnița din Sighet, la 21 ianuarie 1951, locul unde își va găsi sfârșitul *floarea* politicii și armatei române interbelice.

Sever Bocu a aplicat, în mod constant, conceptul de *bănățenism*, enunțat la o adunare a voluntarilor din 1934, conținutului articolelor din cotidianul *Vestul*, astfel explicându-se anumite luări de poziție ale redactorilor ziarului față de diferite evenimente sau probleme.

Raporturile economice ale aceluiași interval de timp au vizat, cu precădere: poziția Micii Înțelegeri față de uniunea vamală austro-germană, problemă foarte serioasă, discutată intens la

sediul Ligii Națiunilor de la Geneva sau în mass-media europeană; ameliorarea regimului contingentărilor din Iugoslavia și Cehoslovacia în privința exportului românesc de produse în aceste țări; semnarea acordului economic româno-german, în a doua jumătate a anului 1931, criticat de politicienii și mass-media franceză; închiderea navigației pe Bega din partea autorităților iugoslave, care afecta – în mod dramatic – comerțul exterior al României; aplicarea planului Hoover și problema optanților, care semnificau pierderi financiare considerabile pentru Mica Înțelegere, în ansamblu; proiectul acordării unui credit agricol internațional, în sprijinul statelor agrare din centrul și răsăritul continentului european; constituirea unei organizații economice polono-iugoslavă la Belgrad, menită a contribui la dezvoltarea raporturilor comerciale dintre ambele țări; Conferința central-europeană de la Brno (februarie 1932), cu participarea efectivă a reprezentanților Austriei, Ungariei, Poloniei și Cehoslovaciei, având – ca subiect central de discuție – colaborarea economică a statelor dunărene; poziția Micii Înțelegeri față de Planul Tardieu (martie 1932), privind realizarea unui acord economic între Mica Înțelegere, Austria și Ungaria ș.a.m.d.

În concluzie, cotidianul *Vestul* – considerat, de mulți bănățeni, drept un *far călăuzitor*, un model moral de prezentare a realității – surprinde complexe raporturi din cadrul Micii Înțelegeri, cu suișuri și coborâșuri, în mod destul de obiectiv, dărâmând mituri sau imagini contrafăcute ale unor lideri și promovând *bănățenismul*, ca parte integrantă a românismului.

Bibliografie

- Alexandrescu 1998 = Sorin Alexandrescu, *Paradoxul român*, București, Editura Univers, 1998.
- Arendt 1994 = Hannah Arendt, *Originile totalitarismului*, București, Editura Humanitas, 1994.
- Axenciuc 1999 = Victor Axenciuc, *Introducere în istoria economică a României. Epoca modernă și contemporană*, partea I, București: Editura Fundației „România de Măine”, 1999.
- Ball/Dagger 2000 = Terence Ball, Richard Dagger, *Ideologii politice și idealul democratic*, ediția a 2-a, Iași, Editura Polirom, 2000.
- Barber 1993 = John R. Barber, *Istoria Europei moderne*, București, Editura LIDER, 1993.
- Bărbulescu 1975 = Petre Bărbulescu, *România la Societatea Națiunilor (1929–1939): momente și semnificații*, București, Editura Politică, 1975
- Beaud 2001 = Michel Beaud, *Istoria capitalismului de la 1500 până în 2000*, Chișinău, Editura Cartier, 2001.
- Bérenger 1999 = Jean Bérenger, *Istoria Austriei*, București, Editura Corint, 1999.
- Berstein/Milza 1998 = Serge Bernstein, Pierre Milza, *Istoria Europei*, vol. V, Iași, Editura Institutului European, 1998.
- Bianchini 2003 = Stefano Bianchini, *Problema iugoslavă*, București, Editura BIC ALL, 2003.
- Bogdan 1999 = Vasile Bogdan, *Un destin zbuciumat. Sever Bocu*, Timișoara, Editura Augusta, 1999.
- Bold/Seftiuc 1998 = Emilian Bold, Ilie Seftiuc, *România sub lupa diplomației sovietice (1917–1938)*, Iași, Editura Junimea, 1998.
- Breton 2006 = Jean-Marie Le Breton, *Măreția și destinul bătrânei Europe (1492–2004)*, București, Editura Humanitas, 2006.
- Brzezinski 1993 = Zbigniew Brzezinski, *Marele eșec. Nașterea și moartea comunismului în secolul XX*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1993.

- Buchet 2001 = Constantin Buchet, *România și Republica de la Weimar (1919–1933). Economie, diplomație și geopolitică*, București, Editura ALL EDUCATIONAL, 2001.
- Bulei 1996 = Ion Bulei, *Scurtă istorie a românilor*, București, Editura Meronia.
- Buzatu (coord.) 1982 = Gheorghe Buzatu (coord.), *Titulescu și strategia păcii*, Iași, Editura Junimea.
- Buzatu 1996 = Gheorghe Buzatu, Corneliu Ciucanu, Cristian Sandache, *Radiografia dreptei românești (1927–1941)*, București, Editura FF PRESS, 1996.
- Calafeteanu 1995 = Ion Calafeteanu, *Revizionismul ungar și România*, București, Editura Enciclopedică, 1995.
- Calvocoressi 2003 = Peter Calvocoressi, *Europa de la Bismarck la Gorbaciov*, Iași, Editura Polirom, 2003.
- Campus 1972 = Eliza Campus, *Înțelegerea Balcanică*, București: Editura Academiei R.S.R., 1972.
- Campus 1980 = Eliza Campus, *Din politica externă a României. 1913–1947*, București, Editura Politică, 1980.
- Campus 1988 = Eliza Campus, *State mici și mijlocii din centrul și sud-estul Europei în relațiile internaționale: prima jumătate a secolului al XX-lea*, București, Editura Politică, 1988.
- Campus 1993 = Eliza Campus, *Ideea federală în perioada interbelică*, București, Editura Academiei Române, 1993.
- Campus 1997 = Eliza Campus, *Mica Înțelegere*, ediția a 2-a, București, Editura Academiei Române, 1997.
- Carpentier/Lebrun (coord.) 1997 = Jean Carpentier, François Lebrun (coord.), *Istoria Europei*, București, Editura Humanitas, 1997.
- Châtelet/Pisier 1994 = François Châtelet, Évelyne Pisier, *Concepțiile politice ale secolului XX*, București, Editura Humanitas, 1994.
- Ciachir 1996 = Nicolae Ciachir, *Marile Puteri și România (1856–1947)*, București, Editura Albatros, 1996.
- Ciachir 1998 = Nicolae Ciachir, *Istoria politică a Europei de la Napoleon la Stalin*, București, Editura Oscar Print, 1998.
- Ciachir 1998 a = Nicolae Ciachir, *Istoria relațiilor internaționale de la pacea westfalică (1648), până în contemporaneitate (1947)*, București, Editura Oscar Print, 1998.
- Collotti 1969 = Enzo Collotti, *Germania nazistă*, București, Editura Științifică, 1969.
- Constantiniu 1999 = Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Univers Enciclopedic, 1999.
- Diamandi 1991 = Sterie Diamandi, *Galeria oamenilor politici*, București, Editura GESA, 1991.
- Droz 2000 = Jacques Droz, *Istoria Germaniei*, București, Editura Corint, 2000.
- Duca 1990 = I.G. Duca, *Portrete și amintiri*, București, Editura Humanitas, 1990.
- Dukes 2009 = Paul Dukes, *Istoria Rusiei (882–1996)*, București, Editura ALL., 2009.
- Durandin 1998 = Catherine Durandin, *Istoria românilor*, Iași, Editura Institutului European, 1998.
- Duroselle 2006 = Jean-Baptiste Duroselle, *Istoria relațiilor internaționale*, vol. I (1919–1947), București, Editura Științelor Sociale și Politice.
- Fischer-Galați 1998 = Stephen Fischer-Galați, *România în secolul al XX-lea*, Iași, Editura Institutului European, 2006.
- Gafencu 1991 = Grigore Gafencu, *Însemnări politice*, București, Editura Humanitas, 1991.
- Georgescu 2000 = Titu Georgescu, *Istoria românilor*, București, Editura Fundației „România de Măine”, 2000.
- Gogoneață (coord.) 1992 = Nicolae Gogoneață (coord.), *Doctrinile partidelor politice*, București, Editura Garamond.

- Ion 1995 = Constantin Ion, *România, Marile Puteri și problema Basarabiei*, București, Editura Enciclopedică, 1995.
- Iorga 1981 = Nicolae Iorga, *O viață de om așa cum a fost*, vol. IV, București, Editura Minerva, 1981.
- Jelavich 2000 = Barbara Jelavich, *Istoria Balcanilor*, vol. 2, Iași, Editura Institutului European, 2000.
- Jelev 1992 = Jeliu Jelev, *Fascismul*, București, Editura Științifică, 1992.
- Jurca 1994 = Nicolae Jurca, *Istoria social-democrației din România*, București, Editura Științifică, 1994.
- Krockow 1999 = Christian von Krockow, *Germanii în secolul lor (1890–1990)*, București, Editura ALL, 1999.
- Lescure 2002 = Jean-Claude Lescure, *Fascismul și nazismul*, Iași, Editura Institutului European, 2002
- Medvedev 1991 = Roy Medvedev, *Despre Stalin și stalinism*, București, Editura Humanitas.
- Milza/Berstein 1998 = Pierre Milza, Serge Berstein, *Istoria secolului XX*, vol. I (1900–1945), București, Editura ALL, 1998.
- Moisuc 1991 = Viorica Moisuc, *Premisele izolării politice a României. 1919–1940*, București, Editura Humanitas, 1998.
- Munteanu 1999 = Ioan Munteanu, *Sever Bocu (1874–1951)*, Timișoara, Editura Mirton, 1999.
- Mușat/Ardeleanu 1986 = Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, vol. II, partea I (1918–1933), București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986.
- Nanu 1993 = Frederic C. Nanu, *Politica externă a României (1919–1933)*, Iași, Editura Institutului European, 1993
- Nolfo 2007 = Ennio di Nolfo, *Introducere în istoria relațiilor internaționale*, București, Editura BIC ALL, 2007.
- Rădulescu-Zoner (coord.) 2000 = Șerban Rădulescu-Zoner (coord.), *Istoria Partidului Național-Liberal*, București, Editura BIC ALL, 2000.
- Rămneanțu 2007 = Vasile Rămneanțu, *Istoria relațiilor româno-iugoslave în perioada interbelică*, Timișoara: Editura Mirton, 2007
- Scurtu (coord.) 2003 = Ioan Scurtu (coord.), *Structuri politice în Europa Centrală și de Sud-Est (1918–2001)*, vol. I, București, Editura Fundației Culturale Române, 2003
- Scurtu (coord.) 2003a = Ioan Scurtu (coord.), *Istoria românilor*, vol. VIII, București, Editura Enciclopedică, 2003.
- Scurtu 1994 = Ioan Scurtu, *Istoria Partidului Național Țărănesc*, București, Editura Enciclopedică, 1994
- Scurtu/Bulei 1990 = Ioan Scurtu, Ion Bulei, *Democrația la români (1866–1938)*, București, Editura Humanitas.
- Scurtu/Buzatu 1999 = Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*, București, Editura Paideia, 1999
- Stan 1997 = Apostol Stan, *Iuliu Maniu. Biografia unui mare român*, București, Editura SAECULUM I.O.
- Șeicaru 1990 = Pamfil Șeicaru, *Nicolae Iorga*, București, Editura CLIO.
- Titulescu 1994 = Nicolae Titulescu, *Politica externă a României*, București, Editura Enciclopedică, 1994.
- Țurlea 1991 = Petre Țurlea, *Nicolae Iorga în viața politică a României*, București, Editura Enciclopedică.
- Vaisse (coord.) 2008 = Maurice Vaisse (coord.), *Dicționar de relații internaționale. Secolul XX*, Iași, Editura Polirom, 2008.
- Vallaud 2008 = Dominique Vallaud, *Dicționar istoric*, București, Editura ARTEMIS.

- Vanku 1979 = Milan Vanku, *Mica Înțelegere și politica externă a Iugoslaviei (1920–1938)*, București, Editura Politică, 1979.
- Veiga 1995 = Francisco Veiga, *Istoria Gărzii de Fier (1919–1941). Mistica ultranaționalismului*, ediția a 2-a, București, Editura Humanitas, 1995.
- Vestul = *Vestul*, Timișoara, 1931–1932.
- Zaharia/Botoran 1981 = Gheorghe Zaharia, Constantin Botoran, *Politica de apărare națională a României în contextul european interbelic (1919–1939)*, București, Editura Militară, 1981.
- Zinoviev 1991 = Alexandr Zinoviev, *Homo Sovieticus*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1991

